

Vul boven de nummers de letters in en vorm de zin. De eerste letter van het alfabet krijg je cadeau.

							a	a					a	a					a	a		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	

	a														a							!
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43		

- Het gebied waar je aan boord gaat, was lange tijd het havengebied van Den Haag. Hier meerden veel boten met goederen en passagiers aan. Er stonden veel pakhuizen en herbergen. Aan de hand van een straatnaam is vaak de functie van de straat te herleiden. Wat gebeurde er op de hoek van de Bierkade en Kranestraat?

41 i – Vaten bier werden de kade op getakeld met een grote kraan.

41 a – Hier was een rustige woonwijk.

41 p – Er was hier een grote fabriek.
- Voor de Wagenbrug ligt een grote boot, een aak, die ook wel Wagenbrugger of Hagenaar wordt genoemd. Vrijwilligers restaureren de boot. Het wordt een museum. Waarvoor werd deze boot gebruikt?

1 g - Voor het vervoer van groente en fruit vanuit het Westland.

1 D - Voor de aanvoer van bouwmaterialen voor de bouw van veel (arbeiders)wijken.

1 e - Voor de aanvoer van grote vaten bier.

Dunne Blerkade

- Op de Dunne Bierkade staan de huizen van veel beroemde schilders uit de Gouden Eeuw. Paulus Potter, Jan van Goyen en Jan Steen woonden en werkten hier. Een van hen maakte vrolijke schilderijen ter lering en vermaak. Hier komt een Nederlands gezegde vandaan. Als het een enorme troep bij jouw thuis is, dan zeggen we ook wel:

4 g - Hij heeft de stier van Potter losgelaten.

4 o - Het is een huishouden van Jan Steen.

4 p - Van Goyen ziet er groen van.

Hoofthoofdskade/Zuidwal

4. Deze tekening van weeskinderen heeft Vincent van Gogh in 1882 gemaakt. Hij woonde toen in dit deel van Den Haag. Den Haag werd in deze eeuw een aantal keer geteisterd door de dodelijke ziekte cholera. Cholera had te maken met besmet drinkwater en slechte hygiëne. Waaruit bleek de slechte hygiëne in de stad?
- 10 u** - De kleren van de weeskinderen werden nooit gewassen.
  - 10 r** - De grachten waren open rioleringen en lagen vol met vuil.
  - 10 x** - De groente en het fruit waren onbespoten.

Hofje van Om en Bij/Zuidwal

5. Misschien wel het mooiste hofje uit de 19^e eeuw in Den Haag. De oppervlakte van de woning is net zo groot als die van jouw keuken. Voor wie was dit hofje bedoeld?
- 15 g** - Rijke alleenstaande dames.
  - 15 t** - Gezinnen, waarvan de kostwinnaar buiten eigen schuld om in de armoede terecht was gekomen.
  - 15 b** - Katholieke monniken.
6. Aan de kant van de Zuidwal zie je allerlei vreemde tekens op de gevel. Hier wonen veel
- 22 g** - Chinezen. Het is Chinatown.
  - 22 j** - gevluchte mensen uit Egypte en Libië.
  - 22 f** - Amerikanen.

Houtzagerssingel/Buitenom

7. Veel fabrieken stonden langs het water. Dat was nodig voor het vervoer van de goederen. Welke fabriek heeft hier gestaan?
- 30 v** - een meubelfabriek.
  - 30 i** - een papierfabriek.
  - 30 K** - een metaalverwerkingsbedrijf.

8. In de 19^e eeuw komen veel mensen in onze stad wonen om te werken in fabrieken. Ze krijgen heel weinig betaald en moeten van zonsopgang tot zonsondergang werken. Ze wonen in kleine tochtige ruimtes in achterbuurten, waarvoor ze veel huur betalen. Ook kinderen moeten werken. Wanneer wordt de kinderarbeid voor kinderen tot 12 jaar in Nederland afgeschaft?

17 e – 1874.

17 g – 1960.

17 h - niet.

9. Je vaart nu langs de Schilderswijk. Hier zijn de straatnamen naar schilders genoemd. Na de Tweede Wereldoorlog zijn veel mensen naar Nederland gekomen om hier een nieuw bestaan op te bouwen. Veel van hen vestigden zich hier. De immigranten kwamen vooral uit Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen. In de jaren '60 en '70, werden er Turkse en Marokkaanse gastarbeiders naar Nederland gehaald. Hoe noem je een samenleving waarin mensen uit verschillende culturen bij elkaar wonen?

2 n - Zwarte buurten.

2 e - Multiculturele samenleving.

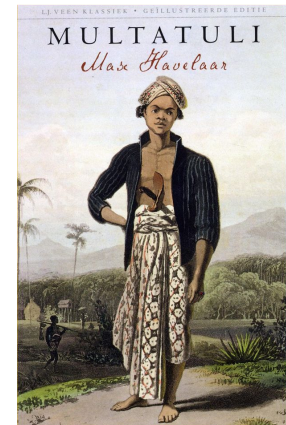
2 o – Immigrantensamenleving.

10. Hier woonde vroeger Eduard Douwes Dekker. Hij schreef onder het pseudoniem Multatuli in 1860 een boek over de onderdrukking van de lokale bevolking in Nederlands-Indië (nu Indonesië). Het boek heet Max Havelaar, *of de koffij-veilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij*. Tegenwoordig kennen we Max Havelaar vooral als:

6 e - Stichting die zich inzet voor eerlijke handel met arme landen (Max Havelaar koffie e.d.).

6 d – Tulpenbollenfabrikant.

6 p - Eierporselein voor in de badkamer.

Zoutkeetsingel/Lijnbaan

11. Hoe werd vroeger het voedsel langer houdbaar gemaakt?

16 i – Door toevoeging van suiker. Vandaar dat we langs een Suikerwerkenfabriek varen.

16 D – Door zout. Het heet hier de Zoutkeetsingel.

16 k – Door het toevoegen van grachtenwater.

12. Veel grachten zijn gedempt. Vanuit het Westland kwamen hier de boten met groente en fruit Den Haag binnen en voeren naar de markt. De boten van de Ooievaart zijn hier veelal replica's van. Hoe noem je dit type boot?

12 i – Ooievaartje.

12 l – Kageenaar.

12 x – IJsselaak.

Noordwal/Veenkade

13. Kijk maar goed uit voor je hoofd bij deze lage brug. Het is een prachtige draaibrug van de firma Enthoven. Deze firma had vlak bij de Ooievaart een fabriek met hoge schoorstenen. Hier waren de eerste stoommachines in Den Haag te vinden. Waarom kan de brug niet meer draaien?

43 n – De kant van de Veenkade is verzakt. Deze mensen wonen op ‘het veen’.

43 h – De brug is vastgezet, zodat de boten van de Ooievaart nooit hoeven te wachten.

43 w – De bewoners willen geen geluidsoverlast van toeterende boten.

14. De huizen op de Noordwal zijn gebouwd op een strandwal (het zand). Op dezelfde strandwal is verderop in de binnenstad het grafelijk kasteel gebouwd. Het staat op het Binnenhof. De graven konden hier goed jagen en hadden vers water uit het duinmeertje (de Hofvijver). Na de graven woonden hier de stadhouders. Den Haag is nog altijd de residentiestad. De Koningin woont op Huis ten Bosch. Op het Binnenhof zit nu de Eerste en Tweede Kamer. Wat is hun voornaamste taak:

25 n - controleren de regering (ministers en koningin).

25 a – watermanagement.

25 m - het vernietigen van wetten en moties.

Prinsessewal/Toussaintkade

15. Als je nu naar de schipper kijkt zie je achter hem de toren van de Grote of Sint Jacobskerk. Jacobus was een leerling van Jezus. Hij is de beschermheilige van Den Haag. Bovenop de zeskantige toren zie je een vogel. Deze vogel staat in het wapen van Den Haag. Het is een:

40 p - Adelaar.

40 o - Leeuwerik.

40 z - Ooievaar.

16. In de kerk zijn veel bekende mensen uit het Koningshuis gedoopt en getrouwd. Wie is hier gedoopt en werkt nu in het paleis dat achter de tuin ligt waar je tegenaan kijkt?

3 h - Prins Willem van Alexander.

3 j - Laurentien Brinkhorst.

3 O - Koningin Beatrix.

Hogewal/ Kortenaerkade

17. Je vaart nu onder een kleine overkluizing, een soort tunnel op het water. We zijn bij het Zeeheldenkwartier. Het plein boven je hoofd is genoemd naar een zeeheld. Naar wie?

26 v - Maarten Harpertszoon Tromp.

26 y - Michiel de Ruyter.

26 z - Piet Hein.

18. Deze zeeheld nam iets mee dat hielp in onze vrijheidsstrijd tegen de Spanjaarden. Welke buit nam hij mee?

28 b - De grote ketting die over de Theems was gespannen

28 h - Een Spaanse admiraal.

28 n - De Zilvervloot (1628).

19. Uiteindelijk werd Nederland in 1648:

30 en 31 l – een deel van Frankrijk

30 en 31 o – als republiek erkent door Spanje

30 en 31 m – een Koninkrijk onder Koning Willem I.

20. Op de 3^e dinsdag van september is het Prinsjesdag. De Koningin vertrekt met de koets naar de Ridderzaal en leest daar de troonrede voor. Het beleid van het komende regeringsjaar en de begroting worden dan gepresenteerd. De koets waarin zij rijdt, staat in dit gebouw. Het is:

42 e – de Gouden Koets

42 m – de Prinses Margriet

42 j – de Amsterdamse Amalia

21. Vroeger was de post, telegrafie en telefonie in staatshanden. De vroegere PTT was hier verantwoordelijk voor. Het jongetje boven een van de deuren lijkt wel een mobiele telefoon te hebben. Welk museum zit iets verderop en gaat over deze onderwerpen:

27 u – Het Mauritshuis

27 n – Het Eschermuseum

27 ij – Museum van Communicatie

22. Als je naar binnen kijkt bij het Hilton hotel zie je een hele grote afbeelding van een schilderij dat verkozen is als mooiste schilderij van Nederland. Veel toeristen uit het buitenland komen voor de 17^e eeuwse schilderkunst naar Nederland. Je ziet:

5 t – De Nachtwacht van Rembrandt uit het Rijksmuseum in Amsterdam.

5 i – Het Meisje van Vermeer uit het Mauritshuis in Den Haag.

5 u – Gezicht op Den Haag van Jan van Goyen uit het Haags Historisch Museum in Den Haag.

23. In de 19^e eeuw had men nog geen TV of internet. In deze tijd is het Panorama uitgevonden. Dat is een schilderstuk, dat aan de binnenkant van een rond gebouw werd aangebracht. Middenin sta jij als kijker. Panorama Mesdag is zo'n rond schilderij. Je waant je in het 19^e eeuwse Scheveningen. Het is in 1881 geschilderd door Mesdag een beroemde kunstschilder uit de Haagse School. Hoe groot is de schildering?

18 n – 14 meter hoog en 120 meter breed.

18 z – 30 meter hoog en 250 meter breed.

18 b – 5 meter hoog en 15 meter breed.

Mauritskade

24. In Den Haag wonen ruim 50 duizend expats. Expats zijn mensen die van een ander land komen en hier wonen en werken. Er zijn veel internationale organisaties en ambassades in Den Haag. Tegenover de mooie witte villa zit Oxfam Novib, een Nederlandse organisatie die de wereldwijd de armoede bestrijdt. Verderop (na de brug) zie je twee ambassades. Welke ambassades zijn dat?

33 s – De ambassade van Brazilië en van Chili.

33 i – De ambassade van Koeweit.

33 e – Het consulaat van Vlaanderen en Wallonië.

25. Op de boogbrug zie je een monogram. Van wie?

31 i - Koning Willem II.

32 j – Louis Couperus.

32 a - Warempel II.

Hooigracht/Smidswater

26. De namen Hooigracht en Smidswater herinneren aan de tijd voor de auto. Rijke bewoners lieten zich met paard en wagen vervoeren. Vlakbij zat een kazerne waar ook veel paarden waren. In dit gebied waren dus veel stallen en er werkten hoefsmeden. Hoe noem je de voorloper van de hedendaagse garage waar de koetsen en paarden in werden gestald?

11 i – De paardenbak.

11 y – Een manege.

11 t – Het koetshuis.

Smidswater/Nieuwe Uitleg

27. Hier heeft Mata Hari gewoond. Wie was zij?

7 g - Een Koningin.

7 t - De eerste vrouwelijke minister.

7 v - Een vrouw die (mogelijk) dubbelspionne was in de eerste Wereldoorlog.

Prinsessegracht/Herengracht

28. Den Haag heeft nooit een stadsmuur gehad. Tot de 19^e eeuw was het een dorp en had het geen recht op zo'n muur. Prins Maurits wilde Den Haag wel verdedigen in de tachtigjarige oorlog tegen de Spanjaarden. Tijdens het twaalf jarig bestand nam hij het initiatief om:

34 u - Een ring van verdedigingstoren te bouwen

34 t - Een gracht rond het dorp te graven

34 e - Een aantal herbergen te bouwen waar de Spanjaarden zoet gehouden werden met het Haagse bier.

29. Hoe werden de grachten gegraven?

38 u - Met behulp van de uitvinding van Leeghwater: de molen.

38 n - Met de schep.

38 m - Met behulp van de Spaanse krijgsgevangenen.

Zwarte Weg/Oranjebuitensingel

30. Nu komen we bij een aantal ministeries. In die hoge wolkenkrabber die eruit ziet als een vulpen zit één van de elf ministeries. Welke?

36 l - Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

36 o - Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

36 k – Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zwarte Weg/Boomsluiterkade

31. Op het gebouw met de gele tegeltableaus zat een handelaar. Je ziet aan de ene kant het wapen van Den Haag staan. Welk wapen staat er nog meer?

19 H – Het wapen van Delft.

19 j – De Hollandse Leeuw.

19 w – Het wapen van Graaf Floris IV.

32. De Verenigde Naties is een organisatie met meer dan 190 landen die samenwerkt op het gebied van het internationale recht, veiligheid en mensenrechten. Wanneer is deze organisatie ontstaan?

35 e – 1945

35 j – 1966

35 z – 1990

33. In Den Haag is de stad van Vrede en Recht. In Den Haag is de hoogste rechtbank van de Verenigde Naties. Hoe heet deze rechtbank:

39 z – Europol.

39 u – Joegoslavië tribunaal.

39 t - Internationaal Gerechtshof.

34. Op de Ambachtsschool leerde je een vak. Je leerde met je handen werken. Wat zou je kunnen worden na je schooltijd?

23 a - Advocaat of Officier van Justitie

23 j - Beleidsmedewerker op een ministerie

23 v - smid, timmerman, schilder of meubelmaker

35. Naast de rondvaart door Den Haag vaart een overdekte boot van onze stichting ook tussen Den Haag, Delft en Leidschendam. Deze boot is gebouwd naar tekeningen van oude trekschuiten. De trekvaart was een uitvinding uit de Gouden Eeuw. Het was een vorm van openbaar vervoer waarbij er een vaste vertrek en aankomsttijd was. Er gingen regelmatig trekschuiten vanaf de historische haven aan het Zieken. Hoe werden deze boten voortgetrokken?

29 m - Met een paard.

29 u – Door vrouw en kinderen.

29 p – Door zogenaamde vazallen.

Bedankt voor het meevaren met de Ooievaart!